

RIIGIKANTSELEI

Tsiviilkriisi ja riigikaitse seadus

Kuidas edasi?

SIM-ELVL töörühma kohtumine

Tallinn, 13.02.2024

Gerli Aavik-Märtmaa

Nõunik | Julgeoleku ja riigikaitse koordinatsioonibüroo

Elame kriiside ajastul – kuidas toime tulla?

- ✓ Riigikaitse kriisid ja tsiviilkriisid on omavahel segunenud - riigikaitse peab olema lai
- ✓ Korraga on mitu kriisi ja kriisid võivad olla pikaajalised
- ✓ Lähtume ülesannete jäävusest
- ✓ (Kus võimalik) otsusetegemine ja koostöö ühetaoline
- ✓ Oleme paindlikud, teeme koostööd, aitame üksteist
- ✓ Ühine olukorrapilt, ühine planeerimine (riskide hindamine, planeerimine, õppused)
- ✓ Valmistudes kõige tõsisemaks (sõjaliseks) stsenaariumiks oleme ka tsiviilkriisideks paremini valmis

VOS peamiseks eesmärgiks „kriisimaailma“ korrastamine, rollisulguse suurendamine, kõiki ohte hõlmava ühise planeerimise juurutamine

Killustunud õigusruum

Kehtiv õigusruum

- ✓ Tsiviilkriisid: loodusõnnetus, katastroof, pandeemia (HOS, eriseadused)
- ✓ Elutähtsate teenuste katkestused (HOS, eriseadused)
- ✓ Mittesõjalised riigikaitsekriisid (HOS, ErSS, eriseadused)
- ✓ Sõjalised riigikaitsekriisid (RiKS, ErSS, eriseadused)
- ✓ Finantskriisid (FELS, eriseadused)

Jne..

Tsiviilkriisi ja riigikaitseadusega suurendame kriisideks valmisolekut tervikliku õigusruumiga, milles on:

- kõikideks kriisideks valmistumine ühetaoline
- kõikide kriiside lahendamine ühetaoline – VOS-i ja eriseaduste alusel
- selge kõigi laia riigikaitse osapoolte roll

Hetkeseis

- ✓ I kooskõlastusring 2023. aasta kevadel;
- ✓ Seni **suurim kriisimaailma õigusrevisjon** – on tähendanud suurt hulka parandusettepanekuid;
- ✓ Oleme proovinud ettepanekutega nii palju kui võimalik arvestada.
- ✓ Eesmärk muudetud terviktekst veebruari lõpuks uuesti kõikidele osapooltele tutvumiseks saata. Protsess loodetust kauem aega võtnud;
- ✓ Vajadusel korraldame tervikteksti väljasaatmise järel temaatilised arutelud viimaste täienduste tegemiseks → soov viimased vaidluskohad tempokalt lahendada ja eelnõuga edasi liikuda (ambitsioon kevadel VV-sse jõuda);
- ✓ *Paralleelselt*: CER direktiiv tuleb Eesti õigusesse üle võtta hiljemalt 2024. aasta oktoobris, mistõttu direktiivi ülevõtmiseks vajalikud muudatused HOS muudatuste eelnõus – VOS vastuvõtmisel jäävad ka need muudatused VOS-i;

Kõikides kriisides kehtivad püsivad kriisiülesanded

1. **Korraldada elutähtsate teenuste toimepidevuse tagamist** (veevarustus, kanalisatsioon, kaugküte, teede korrashoid) - koordineerida ja nõustada elutähtsa teenuse osutajaid, teha järelevalvet, kehtestada toimepidevuse nõuded teenuste kohta, korraldada õppusi, teha kommunikatsiooni, koostada kriisiplaan. Seejuures elutähtsate teenuse toimepidevust korraldava asutuste (ETKA) kohustus laieneb kõikidele KOV-idele, olenemata nende suurusest.
2. **Aidata kaasa haldusterritooriumil viibivate elanike ulatuslikule evakuatsioonile.** Evakuatsioonikohad ja abi osutamise võimekus peab olema tagatud vähemalt 2%-le KOV elanike arvust*. Evakuatsioonile kaasaaitamine tähendab mh koostöös Päästeametiga kogunemispunktide määramist ja tööle rakendamist, evakuatsioonikoha kiire kasutusele võtmise tagamist, evakuatsiooni panustamist, evakuatsioonikoha töö, sh toidu ja joogivee võimaldamine, toimepidevuse (vesi, küte, jäätmekäitlus jms) tagamist koostöös Päästeameti ja teiste partneritega, ohualasse jäävate asutuste (nt hoolekandeasutused evakuatsioonil abistamist, võimalusel transpordi korraldust, kohalike teede sõidetavuse tagamist, PPA abistamist liikluse ümber korraldamist kohalikel teedel ning inimeste teavitamist.

**NB! Vähemalt 2% abistamise valmidus ei tähenda seejuures tingimata seda, et KOV-il peavad olemas olema füüsilised varud 2-protsendile elanikest vaid läbi on mõeldud teenuse toimepidevus ja varustuskindlus.*
3. Koduteenuse korraldamine.
4. Väljaspool kodu üldhooldusteenuse korraldamine.
5. Asendushooldusteenuse korraldamine.
6. Turvakoduteenuse korraldamine.
7. **Abivajavate ja hädaohus olevate laste, sealhulgas perekonnast eraldatud või kriisiolukorra tõttu perekonnast lahutatud laste abistamine.**
8. Vältimatu sotsiaalabi tagamine.
9. Toimetulekutoetuse maksmine.
10. Lastehoiuteenus.
11. Alus-, põhi ja keskhariduse kättesaadavuse tagamine.
12. Oma territooriumil viibivate isikute teavitamise tagamine kriisiolukorras.

NB! Kehtivas õigusruumis tuleb jätkata kõikide seadusest tulenevate ülesannete täitmist ka kriisiolukorras, uus seadus loob selge aluse prioritseerimiseks.

Erandolukordades on õigus anda KOV-idele ka ühekordseid kriisiülesandeid ühekordsed kriisiülesanded on ülesanded, mille täitmist riik ei ole ette näinud, kuid mille täitmise vajadus tekib kriisiolukorra ajal.
← võetakse üle RiKS-ist

Mis muutub KOV-ide jaoks?

- ✓ Luuakse **suurem selgus** juba kehtivate hädaolukorra seaduse § 3 (Kriisireguleerimise põhimõtted) ja riigikaitse seaduse § 43² (Püsiv riigikaitse ülesanne) ülesannete osas, mis näevad ette kõigi asutuste ja isikute kohustuse tagada valmisolek kriisideks ja riigikaitseks, koostades riskihinnanguid, kriisideks valmisoleku kavasid või plaane, korraldada õppusi kriitilisele osale isikkoosseisust ning investeerida toimepidevusse ehk vajalikesse vahenditesse ja varudesse.
- ✓ 46 KOV-i jaoks uus ülesanne **ETKA roll** (jõustub juba HOS muudatuste paketiga);
- ✓ Pannakse paika **selge planeerimisloogika**, mille järgi on KOV ülesandeks:
 - riskianalüüsi koostamine;
 - kriisiplaani koostamine (kohustuslikud osad: juhtimine, koostöö, püsiva kriisiülesande täitmine, tegevused, võimed, vahendid, varud, avalikkuse teavitamine, vajadus rahvusvahelise abi järele) . KOV-id võivad teha ühise kriisiplaani;
 - KOV kriisikomisjoni moodustamine;
 - toimepidevuse tagamine (ei pea olema eraldi toimepidevuse plaani, võib mõelda läbi asutuste sisekordades vm või kriisiplaani raames.
- ✓ Rollisulguse suurenemine riigiasutuste rolli täpsustamise ja planeerimisprotsesside ühtlustamise kaudu.

Mõjude hindamisel 2 võimalikku lähtekohta: muutus võrreldes kehtiva õigusruumiga, muutus võrreldes tegeliku hetkeolukorraga.

Riigi tugi (1)

Riigikantselei poolt:

- seaduse rakendusaktid, käsiraamat, juhendmaterjalid erinevate teemade rakendamise toetamiseks, riskianalüüside ja plaanide metoodika jm.

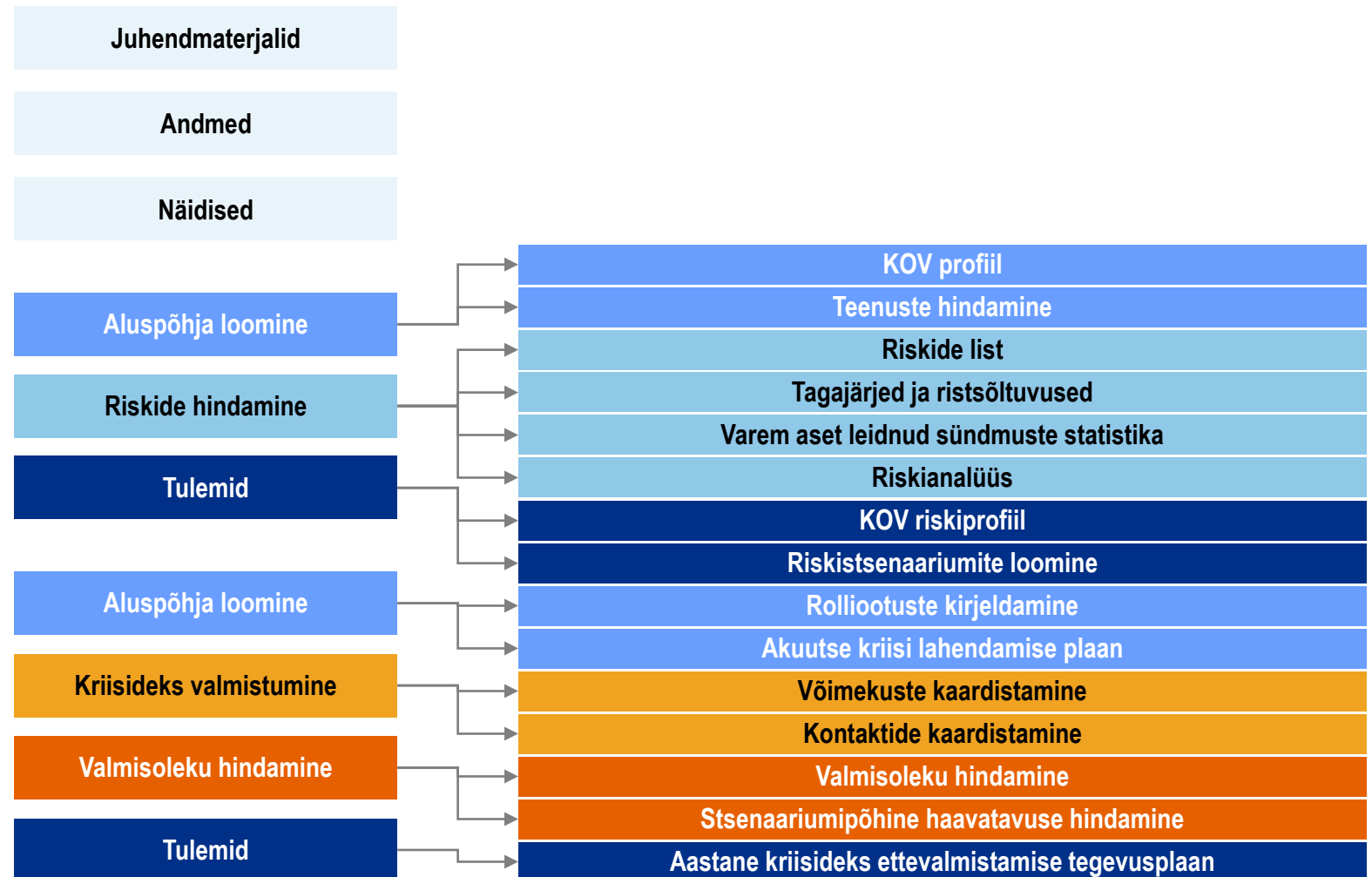
Päästeameti poolt:

- KOV-ide nõustamine, koostöö ja teabevahetuse korraldamine täidesaatva riigivõimu asutuste ja KOV-ide vahel, regionaalsete kriisikomisjonide juhtimine (sh seal aruteluplatvormi pakkumine), varjumiseks ja ulatuslikuks evakuatsiooniks valmistumine ja selle läbiviimine.

Sarnast tuge pakuvad oma teemades KOV-idele ka teised asutused (nt SOM ja HTM), aga peamiseks riigipoolseks kontaktiks KOV-idele Päästeamet.

Riigi tugi (2). KOV riskianalüüs (PwC metoodika)

- KOV analüüsi osad
 - KOV Profiil
 - Teenuste hindamine
 - Riskiprofiil
 - Stsenaariumid
 - Võimekused
 - Haavatavused
 - Kokkuvõte

Riigi tugi (3). KOV-de ja regioonide kriisiplaanid

Technical Support Instrument (TSI) projekt 2023-2025

- ETO-de strateegia väljatöötamine
- Üleriigilise riskianalüüsi metoodika ülevaatamine (vastavus CER direktiiviga)
- **KOV-de ja regioonide kriisiplaanid**
 - Õppe ja koolituste programmid KOV-dele
 - Õppused regioonidele ja KOV-dele
- Algas 18.12.2023, KOV kriisiplaanide osas käivitub aktiivne töö aasta viimases kvartalis
- Ühisprojekt **Iirimaa ja Soomega**
- Kestus 24 kuud
- Projektipartnerid **KPMG** ja OECD

Otsime vabatahtlike KOVe!

Elanikkonnakaitse sisustamine seaduse tasandil

§ 86. Elanikkonnakaitse

- (1) Elanikkonnakaitse on riigi ja ühiskonna tegevused, mis tagavad inimeste valmisoleku kriisiolukorras ise toime tulla, kaitsevad inimesi kriisiolukordadest tulenevate ohtude eest ja abistavad nende tagajärgedega toimetulemisel.
 - (2) Elanikkonnakaitse tegevused on eelkõige ohuteavitus, päästetööd, ulatuslik evakuatsioon, varjumine, esmaabi ja katastroofimeditatsioon, vältimatu sotsiaalabi, psühhosotsiaalne abi kriisides ning muu elanikele hädavajalik abi.
- Kui **Riigikantselei** koordineerib täidesaatva riigivõimu asutuste tegevust kriisiolukorra lahendamisel, siis **Päästeamet** toetab kriisides regionaalset tasandit (teabevahetuse ja koostöö korraldamise ja KOV-ide nõustamisega) ning tagab koostöös asjaomaste asutustega elanikkonnakaitse tegevuste õigeaegse rakendamise. (§ 32)
 - Püsiva kriisiülesandega asutused ja isikud peavad kriisiplaani ühe osana läbi mõtlema oma elanikkonnakaitse tegevused.

Suure tsiviil- või riigikaitsekriisi lahendamine

- ✓ Ühtne juhtimiskorraldus igas kriisis – Vabariigi Valitsuse ja peaministri keskne roll (tänapäevase RiKS-i alusel)
- ✓ Kriisiolukorra üldjuht on peaminister. Kriisi lahendab vahetult lahendav asutus.
- ✓ Minister ja ministeerium korraldavad valitsemisalasse kuuluvaid küsimusi, sh minister läbi Vabariigi Valitsuse otsuste, b) ministeerium läbi koordineerimist teiste valitsemisaladega, vajadusel Riigikantselei osalusel.
- ✓ Igat tüüpi kriisi jaoks võetakse kasutusele valmisolekuaste „**kriisiolukord**“. Kaovad RiKS-i „kõrgendatud kaitsevalmidus“ ning HOS-i ametkondlik valmisolekuaste „hädalukord“

Peaministri volitused kriisiolukorras

Kriisiolukorra juhi ülesanne on tagada Vabariigi Valitsuse töö ühtsus ja koordineeritus kriisiolukorra lahendamiseks.

- *Kriisiolukorra juht võib anda teisele ministrile siduva korralduse.*
- *Kriisiolukorda lahendavale asutusele korralduse andmine, kui asutus ei tee / ei tee õigel ajal Kriisiolukorra juhti tuleb viivitamatult teavitada kavatsusest ja meetmest ministri valitsemisalas.*
- *Ühekordse kriisiülesande andmine*
- *Otsustab püsivale kriisiülesandele täitmisele asumise ja selle mahu, kui pole seda varem määratud*
- *Vaidluste lahendamine – eri valitsemisaladesse kuuluvad vaidlused lahendab PM*

Kriisi kulgemine

Kulude hüvitamine

§ 85. Kohaliku omavalitsuse üksusele kriisiülesannete täitmisega tekkinud kulude hüvitamine

- (1) Käesoleva seaduse § 84 lõike 1 punktides 1 ja 8 sätestatud riikliku ülesande täitmise kulud kaetakse riigieelarvest.*
- (2) Käesoleva seaduse § 74 lõike 3 punktides 4–6 ja § 84 lõike 1 punktides 2–7 ja 9–11 sätestatud ülesande täitmise kulud kaetakse kohaliku omavalitsuse üksuse eelarvest, välja arvatud käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud juhul.
- (3) Käesoleva seaduse § 84 lõike 1 punktides 2–7 ja 9–11 sätestatud ülesande täitmise kulud kaetakse riigieelarvest osas, milles need ületavad ülesande täitmise laadi, mahtu ja täitmisega seotud kulusid olulisel määral, või kui tegemist ei ole oma elanikele teenuse osutamise kuluga.
- (4) Käesoleva seaduse § 83 lõike 1 punktides 2–7 ja punktides 9–11 sätestatud ülesande täitmise kulude katmiseks riigieelarvest võetakse aluseks kulude hüvitamise alused ja arvutusmetoodika, mille kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.**

* Evakuatsioonile kaasaaitamine ja toimetulekutoetuse maksmine.

** Määrus töötatakse välja rakendusaktide koostamise käigus koostöös KOV-idega.

RIIGIKANTSELEI

Arutelu ja küsimused

Gerli Aavik-Märtmaa

Nõunik | Julgeoleku ja riigikaitse koordinatsioonibüroo

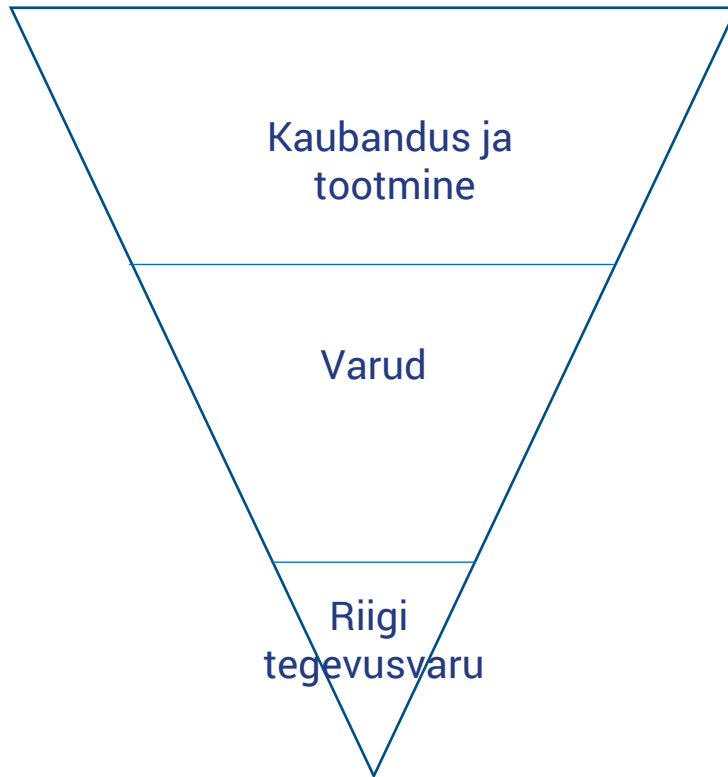
gerli.aavik-martmaa@riigikantselei.ee

+372 51940570 | +372 693 5723

Vabariigi Valitsuse kriisiplaan	Vabariigi Valitsuse kriisiplaani alamplaan	Asutuse ja isiku, sh KOV kriisiplaan
	SISSEJUHATUS	
- kriisiplaani rakendusala ja kasutamine - kriisiplaani seotus muude plaanidega	- kriisiplaani rakendusala ja kasutamine - kriisiplaani seotus muude plaanidega	- kriisiplaani rakendusala ja kasutamine - kriisiplaani seotus muude plaanidega
	1. OLUKORD	
üleriigiline riskipilt ja olukorra kirjeldus	üleriigiline riskipilt ja olukorra kirjeldus vastutusalas	üleriigiline riskipilt ja olukorra kirjeldus asutuse vaates
	2. ÜLESANNE	
- Vabariigi Valitsuse kavatsus - riigi eesmärgi püstitamise korraldus - püsivate kriisiülesannete määramine ja tervikpilt - juhtivate asutuste määramine ja tervikpilt - toimepidevuse tagamine - erikordade rakendamine - varude moodustamine	- ministri või riigisekretäri kavatsus - tegutsemise eesmärgi püstitamise korraldus - kriisiülesannete täitmise korraldus vastutusalas - asutuste määramine, kes koostatavad kriisiplaani - vastutusalas kriisiplaanide tervikpilt	- juhi kavatsus - tegutsemise eesmärgi püstitamise korraldus - kriisiülesanded, nende täitmise täpne sisu ja maht
	3. TÄIDEVIIMINE	
- tegutsemine kriisiolukorra tekkimisel ja lahendamisel - valmiduse saavutamine - kriisiülesannete elluviimine, tegevuskäik - peamiste võimete loetelu, kirjeldus ja kasutamine - piirangud kriisiülesannete täitmisel - ühendsihtmärgistamine - õiguslikud meetmed	- tegutsemine kriisiolukorra tekkimisel ja lahendamisel - valmiduse saavutamine, sh osapoolte kaasamine - kriitiliste tegevuste elluviimise korraldus, tegevuskäik - võimete loetelu, kirjeldus ja kasutamine - ülevalve ressursist, sh vahenditest ja varudest - piirangud kriisiülesannete täitmisel - teabevahetuse ja avalikkuse teavitamise korraldus	- tegutsemine kriisiolukorra tekkimisel ja lahendamisel - valmiduse saavutamine, sh osapoolte kaasamine - täpne kirjeldus ja korraldus kriitiliste tegevuste elluviimiseks, tegevuskäik - võimete loetelu, kirjeldus ja kasutamine - ülevalve ressursist, sh vahenditest ja varudest - koostöö kokkulepped - piirangud kriisiülesannete täitmisel - teabevahetuse ja avalikkuse teavitamise korraldus - rahvusvahelise abi vajadus, kaasamine, kasutamine
	4. TOETUS	
- vahendite ümberjaotamine ja kasutamine - riigi tegevusvarud ja nende kasutuselevõtt - kulude katmine	- toimepidevuse tagamine - ressursside täiendamise võimalused ja korraldus - kulude arvestus ja katmine	- toimepidevuse tagamine - ressursside täiendamise võimalused ja korraldus - kulude arvestus ja katmine
	5. JUHTIMINE	
- riigi terviklik juhtimis- ja koostöö korraldus - kriisiolukorra juhi, peaministri ja Vabariigi Valitsuse tegevused ja otsustuskohad	- juhtimise- ja koostöö korraldus vastutusalas sees ja asjassepuutuvatega väljapoolt - ministri tegevused ja otsustuskohad	juhtimise- ja koostöö korraldus kriisiülesande täitmisel
	LISAD	
püsivate kriisiülesannete avalik ülevaade		
KRIISIPLAANI KOOSTAJAL ON VÕIMALUS LISADA PLAANI KOGU VAJALIK INFO		

Varud vs varustuskindlus

- *Eesmärk on terviklik varustuskindlus*
- *Varustuskindluse tagamiseks tuleb suurendada toimepidevust igas etapis*
- *Riigi tegevusvaru on strateegiline varu, mis võetakse kasutusele viimase variandina*